

✿ BUDAVÁRI ✿

2021. 05. ✿ II. ÉVF. 4. SZÁM

SÉTÁK

TÁJÉKOZTATÓ ÉS KULTURÁLIS
MAGAZIN

MŰVÉSZETEK ÖRÖKÖSE

BESZÉLGETÉS BORBÁS DORKÁVAL

Nyitottabb, zöldebb
lesz a Citadella

Jungfer Gyula,
a vas mestere

Visszatértek a huszárok
a budai Várba

NP

NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

KEDVES OLVASÓ!

TARTALOM

LÉLEKZET

- 4 Jungfer Gyula, a vas mestere
- 8 Művészetek örököse
Beszélgetés Borbás Dorka üvegművésszel
- 18 A Várat nem lehet nem szeretni!
Rózsa György a budai Várról

INTÉZMÉNYEINK TITKAI

- 12 Hőseink emlékezete a Hadtörténeti Múzeumban

ÚJJÁSZÜLETÉSEK

- 16 Megújul: nyitottabb, zöldebb lesz a Citadella
- 20 Visszatértek a huszárok a budai Várba
- 23 Újranyitott a Budavári Palotanegyed is

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 24 Hírek a Budavári Palotanegyedből

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 26 Alagút a főváros szívében

KÖZELKÉPEK

- 27 Keresztrejtvény

Csaknem 120 év, mintegy hatgenerációsnyi idő telt el azóta, hogy Hauszmann Alajos és munkatársai befejezték a Budavári Palota újjáépítését, és egy európai rangú világvároshoz méltó királyi központot hoztak létre a Várhegyen.

Az egymást követő nemzedékek számára hol bőkezű, hol szűkmarkú volt a történelem. A 20. század hajnalára elkészült hauszmanni épületek csaknem fél évszázadon keresztül voltak Budapest díszei, a világ minden tájáról csodájukra jártak a látogatók. A remekművek sorsát aztán a második világháború fizikai, majd az azt követő évtizedek ideológiai rombolása pecsételte meg. Újabb fél évszázad telt el úgy, hogy az egykori elegáns épületeknek csak a torzóját vagy hült helyét láthatta, aki ide látogatott.

Mi szerencsés generáció vagyunk. Szerencsések vagyunk, mert az építők nemzedékéhez tartozhatunk, akiknek megtisztelő feladat jutott: újjáalkotni mindazt, ami egykor nagygyá tette Budapestet és a nemzetet. Századfordulós elődeink lelkiismeretes, alapos mesteremberek voltak: rajzok, vázlatok, minták, leírások, tervrajzok és fényképek garmadáját hagyták ránk. Mintha tudták volna, egyszer mindez majd nagy segítségünkre lehet, ha valamiért újjá kellene építeni mindazt, amit ők megalkottak. Ezekből dolgoztunk a Lovarda és a Főörség építésénél, és ezekre a dokumentumokra támaszkodtunk a Budavári Palota elsőként újjáépített tere, a Szent István-terem aprólékos restaurálása során is.

De máig itt élnek közöttünk az egykori iparosok és építőművészek leszármazottai. Hisszük, hogy a Vár újjáépítése csak úgy lehet teljes, ha őket, a ma élő generációkat is a történet részévé tesszük. Ezért adtuk át a Mátyás kútját az eredeti alkotó, Strobl Alajos leszármazottaival közösen. Ezért állt modellt *Budavári Legendák* című fotókiállításunkhoz a Seidl család, amelynek őse maga Hauszmann Alajos volt.

Májusi lapszámunkat ismét egy büszke leszármazott tisztelte meg: Borbás Dorka üvegművésszel – akinek ereiben Jungfer-vér csörgedezik – a mesterségről, a Szent István-teremről és a Vár újjászületéséről beszélgetünk. Természetesen megismerhetjük a híres felmenőt, Jungfer Gyula vasművest is, akinek többek között a Szent István-terem eredeti kovácsolt díszait köszönhetjük.

Bemutatjuk a budai Vár újrainduló programjait, kedvelt látványosságait, a huszárokat, akikkel idén is találkozhatnak a látogatók, benézünk a Hadtörténeti Múzeumba, és megemlékezünk a magyar honvédelem napjáról is.

Május utolsó vasárnapja a gyerekeké, ezért a múlt és a jelen generációin túl a jövő nemzedékére is gondoltunk, nekik egy, a Budavári Palotanegyedről szóló kifestővel szeretnénk kedveskedni magazinunk mellékleteként.

Fodor Gergely
kormánybiztos,
a Várkapitányság vezetője

BUDAVÁRI SÉTÁK, II. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Kőrösi Gábor

Vezető szerkesztő: Németh Mónika Főmunkatárs: Csúri Bence

A szerkesztőség munkatársai: Borbényi Györgyi, Gyarmati Krisztina, Igazság Arnold, Komáromi Lili, Kúti Klaudia, Leitner Karina, Nagy Nándor, Sándor Zsolt, Serfőző Melinda Fotók: Both Balázs, Ferancz Attila, Gyarmati Lili, Kárász Karolina, Soltészné Haranghy Ágnes, Tihanyi Bence, Zsigó Blanka, Fortepan, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény, Hadtörténeti Intézet és Múzeum archívum, Iparművészeti Múzeum archívum, MTI, Shutterstock, Várkapitányság archívum, Wikimedia Commons

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című online magazinműsorunkat YouTube-csatornánkon, és iratkozzon fel hírlevelünkre!

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

JUNGFER GYULA, A VAS MESTERE

Ha végigsétálunk napjainkban Budapest belvárosán, lépten-nyomon csodás örökségbe botlunk: elegáns épületeket és mives kapukat hagytak ránk egykori építészeink és iparművészeink, fantáziadús és részletgazdag díszítéssel. A 19. század nemzetközi híré magyar díszműkovácsa, Jungfer Gyula munkái is egytől egyig olyan műalkotások, amelyek még ma is rengeteget mesélnek nekünk szépségről, kifinomultságról és a szakma, az alapanyag iránti alázatról. Kapui, kerítései, rácsai és kandeláberei alapjaiban határozzák meg a főváros arculatát.

✔ Jungfer Gyula egykori Városligeti fasori villájának kerítése máig őrzi a híres díszműkovács monogramját

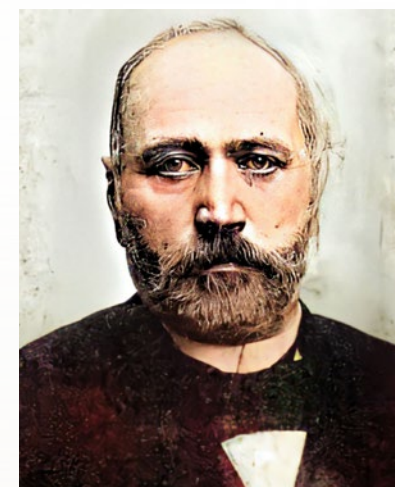
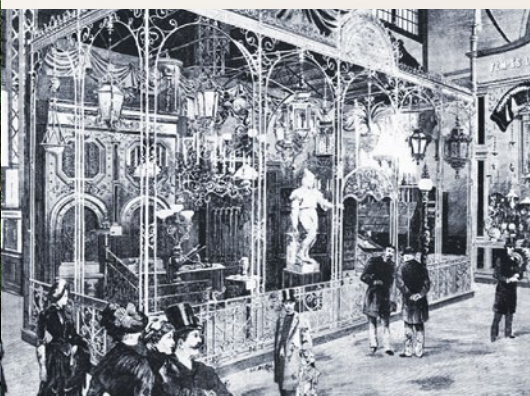
Fotó: Both Balázs

A 19. és 20. század fordulóján New Yorktól Párizsig rajongtak Jungfer Gyula virágmotívumaiért: rendszeresen vásárolt nála a szerb királyi pár, visszatérő vendége volt a walesi herceg, de még a magyarok kedvenc királynéját, Sisit is ott találjuk elégedett vásárlóinak sorában. Nagy hatást gyakorolt a szakma magyarországi fejlődésére, ő volt az, aki iparművészeti rangra emelte a magyar vasművességet. Nem véletlen, hogy Hauszmann Alajos, a Budavári Palota építtetője is ragaszkodott ahhoz, hogy részt vegyen a budai Vár újjáépítésében, és ott is csodákat alkosson.

APÁRÓL FIÚRA SZÁLLÓ TUDÁS

A Jungfer családnak a vérében volt a szakma, Gyula német származású nagyapja, Jungfer András is vasműves volt, édesapja és nagybátyja pedig követte az apai példát. A család már rég Szegedről Pestre költözött, amikor Jungfer Gyula 1841. január 9-én megszületett. Egy pillanatig sem volt kérdés, hogy ő is tovább viszi-e a családi hagyományt: háromévesen ott

✔ A Jungfer-gyár termékeit felvonultató pavilon az 1885-ös Országos Általános Kiállításon

✔ Jungfer Gyula egyedülálló munkásságát 1901-ben a Francia Becsületrenddel is elismerték

✔ Száznál is többen dolgoztak a Jungfer-üzemben, sok fiatal kovács- és lakatosinas szerzett itt világszínvonalú szaktudást

FSZEK Budapest Gyűjtemény

téblábolt édesapja műhelyében, és figyelte, hogyan születnek újabb és újabb tárgyak a vörösen izzó vasból.

Iparengedélyét 1866-ban, huszoneöt évesen kapta meg, egy huszú nyugat-európai tanulmányút után. Néhány évvel később megnyitotta első műhelyét, mindössze egyetlen segéddel. Ki gondolta volna

✔ „Észnek hódol az ércz” – hirdeti máig az egykori Jungfer-műhely épülete a Berzsenyi utcában

Fotó: Both Balázs

még ekkor, hogy hamarosan száznál is többen dolgoznak majd a Jungfer-műhelyben, ahová maga Ferenc József osztrák császár és magyar király is ellátogat, hogy megtekintse az ország első számú múlakatosának alkotásait.

Kreativitása, tehetsége és nagy szakmai tudása hamar meghozta Jungfer számára az ismertséget. Nem volt még negyvenéves, amikor 1879-ben, a rangos párizsi kiállításon is sikert arattak az alkotásai – kovácsoltvas, növényi mintázatú rácsai és fali gyertyatartói láttán nem csupán a párizsi közönség lelkesedett, de a szakma is. 1880-ban az egyik hazai újság már az olasz késő reneszánsz neves szobrászához és ötvösehez, Benvenuto Cellinihez hasonlította Jungfer Gyulát. Megrendelése olyan gyorsan növekedtek, hogy a nyolcvanas években már ki kellett bővítenie józsefvárosi műhelyét. Számos, a 19. század végén épült középület magán viseli Jungfer kézjegyét. Mun-

Fotó: Both Balázs

Fotó: Both Balázs

◀ A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főépületének díszkapuja

▶ Alkotásaiban szívesen használt növényi ornamentikus díszítéseket

◀ A Habsburg-kapu aprólékos díszítésű, csodás kovácsoltvas elemei is Jungfer munkái

HAUSZMANN ALAJOS FELKÉRÉSÉRE JUNGFER GYULA IS RÉSZ VETT A BUDAVÁRI PALOTA SZENT ISTVÁN-TERMÉNEK MEGÉPÍTÉSÉBEN.

káiban a régi vasművesség hagyományait ötvözte szecessziós hangulatú növényi ornamentikával.

A nyolcvanas évek közepén már rendszeresen szállított külföldre, Londonban, Párizsban és New Yorkban is volt kiállítóterme. Nem csupán a szakmája, a szenvedélye volt a lány vas megmunkálása: olyannyira szerette volna például, hogy a híres budapesti épületeket az ő munkái díszítsék, hogy amikor a Várkert Bazár vasrácsainak elkészítésére lehetett pályázni, alágért versenytársainak, és kevesebbért vállalta el a munkát, mint a nagy gyárak, amelyek nem kétkezi munkával, hanem öntöttvas rácsokkal pályáztak.

AZ ORSZÁGHÁZON ÉS AZ OPERAHÁZ ÉPÜLETÉN IS OTT A KEZE NYOMA

A főváros számos emblematikus épületén dolgozott: Jungfer Gyula készíthette az Országház lakatosmunkáit, annak főkapuja, valamint

az épület tetején álló vitézsobrok is az ő alkotásai. Részt vett az Operaház, a Mücsarnok, a Vigadó, a Keleti pályaudvar és a napjainkban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak helyet adó Wenckheim-palota megépítésében, a Gresham-palota csodálatos pávás kapui is az ő tehetségét dicsérik. Hauszmann Alajos felkérésére közreműködött a budai Vár újjáépítésénél is: Jungfer készítette például 1902-ben a díszes kovácsoltvas Habsburg-kaput és a hozzá tartozó kerítést is, amelyet idén újítanak fel a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően. A Budavári Palota szintén 2021-ben, az eredeti tervek alapján újjászülető ékszerdobozán, a Szent István-termen is dolgozott a kor legnagyobb ipar- és képzőművészeivel. A terem berendezése hatalmas tetszést aratott az 1900-as párizsi világkiállításon, a zsűri nagydíját is elhozta.

Számos Andrassy úti palota és belvárosi bérház kapuja fűződik a nevéhez: az ötödik kerületben, a

József Attila utca 6. szám alatt találjuk például napraforgókkal díszített kapuját, de az ő alkotásai a többi között a Teréz körüti Batthyány-palota és a Városligeti fasori Ráth György-villa vasmunkái is.

VILLÁJÁNAK KAPUJA MA IS ŐRZI A JG MONOGRAMOT

A 19. század végére Jungfer Gyula dúsgazdag ember lett. 1891-ben már azt is megengedhette magának, hogy villát építtessen a Városligeti fasorban, a 20. szám alatt. Itt élt családjával egészen 1908-ban bekövetkező váratlan haláláig. A villa kerítését ő maga készítette, a kapu a mai napig őrzi a JG monogramot. Feleségével három gyermeket neveltek, a fiai közül kezdetben Ferenc vonzódott leginkább a műlakatos-mesterséghez, ám később mindhárom gyermeke tovább vitte apja munkáját. A Jungfer-gyár egészen 1949-ig, az államosítások korszakáig sikeresen működött. ✂

▶ ÚJJÁSZÜLETŐ JUNGFER-CSILLÁROK A BUDAVÁRI PALOTÁBAN

„Jungfer Gyula kimagasló mestere volt a vasművességnek. Egészen hihetetlen szakmai tudással bírt, ezernyi finom részlet, aprólékos kidolgozás, fantasztikus motívumok jellemezték a munkáját. Felemelő érzés és megtisztelő kihívás, hogy életre kelthetem az ő egykori alkotásait” – mondja a nagy elődről Szántó Gusztáv díszműkovács, aki egy éve dolgozik a Budavári Palota déli összekötő szárnyában található öt Jungfer-csillár rekonstrukcióján.

Akárcsak Jungfer Gyula, Szántó Gusztáv is családi örökségként kapta a fém szeretetét. Édesapjának esztétikus műhelye volt, ő pedig már egészen kis gyerekként figyelte őt munka közben. Mindig is különleges, sok lehetőséget magában rejtő alapanyagként gondolt az acélra. Karos-szerialakatosnak tanult, de később egyre inkább érdekelni kezdték a díszműkovácsolás fortélyai is. Több műemléki épület vaselemeinek felújításában is közreműködött, ezek a munkák sokat tanítottak neki arról, milyen technikákkal dolgoztak a múlt századi szakemberek. A Budavári

▶ Hosszú hónapok aprólékos munkája volt, míg a rendelkezésre álló fényképekből csodás csillár született

Palota Jungfer-csillárjai ennek ellenére is nagy kihívást jelentettek számára.

„A rekonstrukcióhoz mindössze egy kis méretű fénykép, illetve egy, az arányokat megmutató szakrajz állt rendelkezésre, ezek alapján kellett az eredetihez minden részletében hű csillárokat elkészíteni. Aprólékos és időigényes munka volt, tele kihívásokkal és szépséggel. A csillár leveleit például a felnagyított fényképről először egy papírra rajzoltam át, majd kivágtam, és átvittem a formát egy viaszlapra. A viasznak erősebb a tar-

MEGTISZTELŐ KIHÍVÁS VOLT SZÁNTÓ GUSZTÁV SZÁMÁRA, HOGY ÉLETRE KELTHETTE JUNGFER GYULA EGYKORI ALKOTÁSAIT.

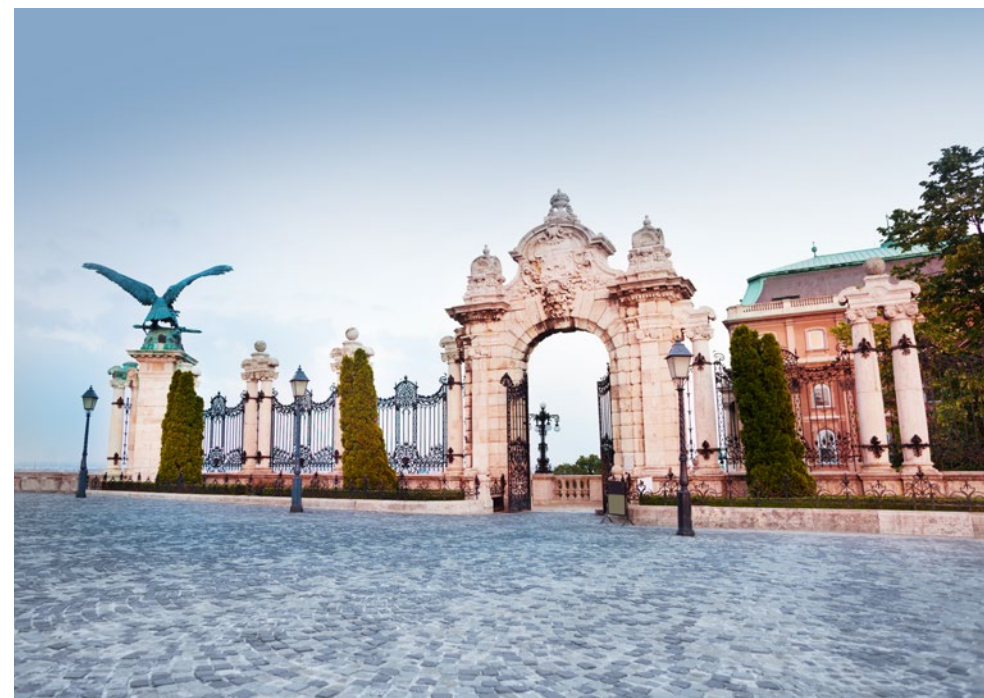
tása, meg lehet belőle formázni egy levelet. Amikor a viaszmodell segítségével elértem a kívánt méretet és megjelenést, felmelegítve viszszalágyítottam a viaszt, ezzel pedig megkaptam a levél pontos terítékét. Utána ezt a terítéket vittem fel egy acéllemeze, kivágtam, erezővel és kalapáccsal elkészítettem a levél erezetét, majd a minta alapján bedomborítottam a levelet” – meséli Szántó Gusztáv a díszműkovácsolás folyamatairól.

Először mesterdarabokat készített az öt egyforma csillár vázáról és levélmotívumairól, majd egy szakmai zsűri jóváhagyása után ezek alapján indult el a csillárok legyártása. Ezzel párhuzamosan a Szent István-terem fémtárgyainak rekonstruálásán is dolgozott – ő készítette például a kandalló szikrafogó rácsát.

Külön öröm volt Szántó Gusztáv számára, hogy a Jungfer-csillárok rekonstrukciója során első kézből mutathatta meg a gyermekeinek, hogy miként bánt ezzel a nemes alapanyaggal a 19. század egyik legnagyobb mestere. Feleségével tizenegy gyermeket nevelnek, legnagyobb fia már díszműkovács-iskolába jár, egyre biztosabb, hogy tovább öröklődik a családi hagyomány. ✂

MŰVÉSZETEK ÖRÖKÖSE

Beszélgetés Borbás Dorka Ferenczy-díjas üvegművésszel, a Budavári Palota Szent István-termének csodálatos fémmunkáit készítő Jungfer Gyula leszármazottjával generációkon átörökölt értékekről és a 19. és 20. század fordulóján virágzó, európai hírű magyar képző- és iparművészet sikerének titkáról.

👉 A Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően idén újjászületik a Habsburg-kaapu is, amelynek kovácsoltvas elemeit Jungfer Gyula készítette

✿ **Jungfer Gyula az ön édesapjának anyai ükapja volt. Mikor tudatosult önben a rokoni kapcsolat a 19. század egyik legismertebb magyar díszműkovácsával?**

Születésem óta része az életemnek a Jungfer Gyulával való rokonság. Bár a szocializmus éveiben nyilvánvaló okokból nem dicsekedtünk vele, de mindig is büszkék voltunk mind a Borbás-, mind a Jungfer-felmenőkre. Születésemkor, 1967-ben a családkunk a gellérthegy-i Himfy utcában lakott, abban a villában, amelyet apai dédapám, dr. Borbás Gáspár, az FTC híres góllövője és felesége, Klarissza, Jungfer Gyula unokája építtetett 1927 körül Hajós Alfréddal, a kor híres olimpikonjával, Ybl-díjas építésszel. Az egész gyermekkorunk ebben a mesebeli, múltidéző környezetben telt: a többgenerációs épület tele volt régi, szép díszítőelemekkel, csodás kovácsoltvas kapuja volt, bent díszes virágtartók, mives tükrök, színes ablakok és faragott bútorok. 11 éves koromig éltem ott, meghatározó évek voltak ezek szá-

nagyanyám, Jungfer Klarissza sokat panaszkodott például arról, hogy az otthonukban az oroszok télen még a falépcsőt is eltűzelték.

✿ **Hogyan örzi a család a neves felmenő emlékét?**

A családkunk későbbi generációi – különös tekintettel a szocialista történelmi időkre – másképp tekintettek a

A kreatív alkotóerő közel négy generáción át pihent, ám szerencsére nem tűnt el végleg a vérvonalból. Édesapámat 14 évesen a cseléd-szárnyba zavarták a szülei, amikor közölte velük, hogy az általuk szegényteljesnek tartott művészpályára szeretne lépni. Vele szemben is az volt az elvárás, hogy orvos vagy ügyvéd legyen. Jogtanácsos nagyapám még a Képzőművészeti Egyetem rektorának is írt egy levelet, amelyben arra kérte, ne vegyék föl a fiát, mert szegény hoz a családra, ha koszos kezű szobrász lesz.

Édesapám, Borbás Tibor azonban végül mégiscsak művész lett, Munkácsy Mihály-díjas szobrász és éremművész. Számára minden bizonnyal különösen fontos lett volna a család művészeti emlékezetének megőrzése, de sajnos nem volt rá elég ideje, fiatalon elveszítettük őt egy autóbalesetben. Gyerekként mi a dédnagymamánkat pedig inkább a gyöngyteknőceiről kérdeztük. Hisz mi más érdekelt egy nyolc-kilenc éveset? Fiatalok voltunk ahhoz, hogy feltegyük számára a jó kérdéseket. A mai napig sajnálom ezeket az elszalasztott beszélgetéseket...

Jungfer Gyula egy varázslatos korban volt csodálatos elme. Az alkotó évei békés, erős ösztömművészetiességgel átítatott korszakban teltek.

momra. Talán ez is hozzájárult, hogy végül én és Márton öcsém is képzőművészek lettünk, ő szobrász, én üvegművész.

✿ **Vannak ma is a család birtokában Jungfer-alkotások?**

Egy-két régiség maradt meg csupán, apróságok, a többi eltűnt a magyar történelem viharában. 1945-ben sok minden elpusztult. Déd-

művészetre mint hivatásra, kevésbé tartották sokra. A Jungfer-dinasztiát kétkezi munkát végző, díszműkovács felmenők tették gazdaggá, akik gondoskodtak róla, hogy a gyermekeik tanult emberek legyenek. A harmadik generáció már szinte arisztokratikus életet élt, társadalmilag magas presztízsű szakmákban helyezkedtek el, szép számmal voltak köztük orvosok, ügyvédek.

Talán majd a nyugdíjas éveinkben jut rá elég időnk, hogy beleássuk magunkat a családunk történetébe, és minél többet megtudjunk a Jungfer-felmenőkről.

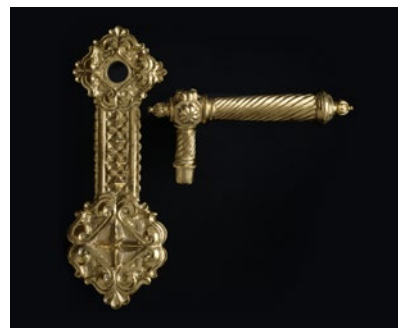
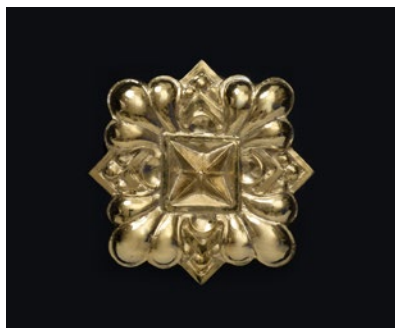
✂ **Számos budapesti épület a mai napig magán viseli Jungfer Gyula kézjegyét. Van ezek közül kedvence?**

Édesanyám a Szépművészeti Múzeum festőrestaurátora volt, széles körű kultúrtörténeti nevelést kaptunk tőle. Rendszeresen felhívta a figyelmemet a városban egy-egy Jungfer-alkotásra is, de kisgyerekként még nem éreztem át a dolog súlyát, középiskolás koromban kezdett bennem tudatosodni, milyen fontos ez az örökség. Édesapám nagyon büszke volt a Gresham-palotára, a Parlament csücs-díszre, a várbeli Habsburg-kapura, többször is megmutatta a Városligeti fasoron álló egykori Jungfer-villát.

Mégis, egy kevésbé ismert alkotás az, ami talán a legkedvesebb számomra. Sokáig a hatodik kerületi Szív utcában éltem, és nap mint nap elsétáltam a Kodály körönd egyik házának Jungfer által készített kerítése előtt. Jó érzés volt, hogy része a mindennapjaimnak.

✂ **Gyakorló iparművészként mit gondolsz, mi lehetett az ő sikerének a titka?**

Egy varázslatos korban volt csodálatos elme. Az alkotó évei egy békés, erős ösztönözéssel átítatott korszakban teltek, a világhiállítások fénykorában, amikor kiváló hazai és

▶ **Jungfer műhelyében születtek meg a hamarosan mindenki számára megtekinthető, eredeti állapotában helyreállított Szent István-terem kovácsolt díszei is**

nemzetközi műhelyek voltak. A sikerhez nyilván kellett jó üzleti érzék és szerencse is, azonban azt gondolom, hogy akkoriban, a mai korral összehasonlítva, hasonló erőfeszítéssel nagyobb eredményeket lehetett elérni.

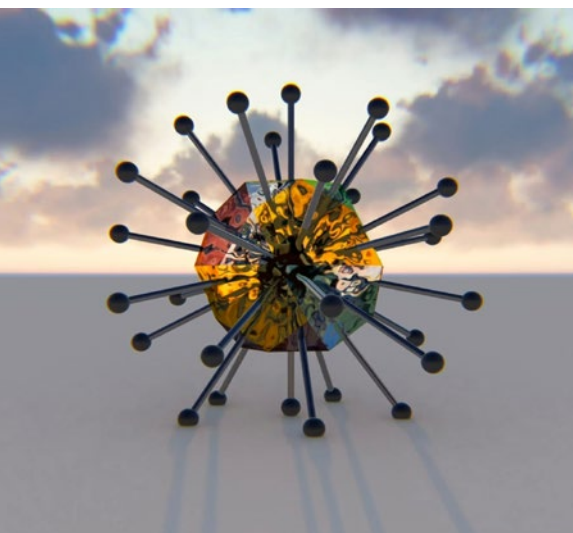
Túlás nélkül állíthatjuk, hogy ebben az időszakban épült fel egész Budapest, a nagy alkotásokat pedig olyan művészek együttműködése hozta létre, mint Zsolnay Vilmos, Ybl Miklós, Róth Miksa, Hauszmann Alajos, Thék Endre és persze Jungfer Gyula. Irigylésre méltóan prosperáló korszak volt, az iparművészet és az építészet kéz a kézben járt. Még a legnagyobb mesterek is maximális alázattal fordultak a szakmájukhoz, miközben tisztelték egymást, a másik hivatását, szaktudását. A szecesszió, az art deco és a Bauhaus korában jellemző volt, hogy a dizájnerek az építészek jobbkezeinek számítottak.

Mára ez sajnos nagyon megváltozott, az építészek és az iparművészek között szinte teljesen megszűnt a közös gondolkodás...

✂ **A Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően Jungfer Gyula több alkotása is megújul vagy újjászületik, többek között a második világháborúban elpusztult Szent István-terem fém tárgyait is rekonstruálják. Mit gondolsz erről a munkáról?**

A Szent István-terem egy csodálatos remekmű, fontos közös örökségünk, amely főnixmadárként születik újjá, ezáltal pedig mindenki számára láthatóvá válik az a ma már felfoghatatlan szaktudás, amelynek a századforduló iparművészei a birtokában voltak.

Jó kezdeményezésnek tartom a Budavári Palotanegyed rekonstrukcióját. A kétezres évek elején nagy

▶ **BORBÁS DORKA**

Édesapja Borbás Tibor, Munkácsy- és Aranydiploma-díjas szobrászművész, édesanyja B. Forgó Margit, a Szépművészeti Múzeum egykori festőrestaurátora.

Borbás Dorka az Iparművészeti Főiskolán végzett szilikátipari tervezőként, majd a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen folytatott művészetmenedzsment-tanulmányokat. Üvegművész, sokrétű munkássága az exkluzív üvegdíjaktól az építészeti üvegmegrendeléseken át a köztéri szobrokig terjed. Stílusát játékoság és innovatív megoldások jellemzik, sokféle üvegmegmunkálási technológiával alkot. Az üveg mellett néha más anyagokkal is kísérletezik, dolgozott már betonnal, fával, fémmel és kővel is. Munkásságát 2021-ben Ferenczy Noémi-díjjal ismerték el.

Öccse, Borbás Márton szobrász és fotóművész, akinek országsgazerte több alkotásával is találkozhatunk.

A KREATÍV ALKOTÓERŐ NEM TÜNT EL A JUNGFER-VÉRVONALBÓL: BORBÁS DORKA ÜVEGMŰVÉSZ, ÖCCSE, MÁRTON PEDIG SZOBRÁSZ. ALKOTÁSAIK ÁLTAL MINDKETTEN A KLASSZIKUS ÉRTÉKREND SZERINT SZERETNÉNEK NYOMOT HAGYNI AZ UTÓKOR SZÁMÁRA.

hatással volt rám a Millenárison megrendezett *Álmok álmodói* című kiállítás, a Nemzeti Hauszmann Program kapcsán ezzel érzek némi párhuzamot. Miért ne legyenek újjáépítve ezek a csodás épületek, ha már vagyunk olyan szerencsések, hogy ránk maradtak, még ha sokszor csak töredékesen is azok a tervrajzok, amelyekből a századfordulón megszülettek? Ez egy nemes küzdelem, amely nagyon fontos az identitástudatunk szempontjából. Olyan emblemikus dolgok születnek így újjá, amelyeket büszkén adhatunk tovább az utánunk jövő generációknak.

Különösen tetszik, hogy nem egy statikus, zárt felújítás történik a budai Várban, hanem kultúrtörténeti kontextusba foglalják, és a személyes sorsok, alkotók szemszögéből közelítik meg a kérdést. Az, hogy az építkezésekről és a Budavári Palota történetéről a Facebookon és magazinokból is tájékozódhatunk, még több embernek felkelti az érdeklődését a téma iránt. Ha egy ilyen projektről csak tudományos értekezések, szakmai viták születnének, akkor az üzenet csupán a társadalom egészen kicsi részéhez jutna el. Korunk legkülönbözőbb médiafelületeit kihasználva azonban lehetőség nyílik arra, hogy a kultúrtörténeti események beépülhessenek a magyar emberek identitástudatába. Nagyon fontosnak tartom ezt a missziót, azt, hogy – hasonlóan a magyar irodalom és zene alakjainak elevenen tartásához – az építészet, a képző- és iparművészet nagy mestereiről is megemlékezzünk. ✂

FOTÓKON, NAPLÓKBAN ÉL TOVÁBB HŐSEINK EMLÉKEZETE

Rögös út vezetett az önálló magyar hadtörténeti múzeum megalakításáig, azonban mára nemzetközileg elismert gyűjtemények és szakmai intézmények várják az érdeklődőket és a kutatókat a budai Várban otthonra találó Magyar Hadtörténeti Intézet és Múzeumban.

- 1 *Egészen különleges ágyúk is sorakoznak a múzeum előtt*
- 2 *A Batthyány Lajos, a hadsereg-szervező című kiállítás részlete*
- 3 *Rejtjelező gép a Hadtörténeti Kincstár című kiállításon*
- 4 *Első világháborús katonák figurái a múzeum egyik állandó tárlatán*
- 5 *Az 1956 – Kitaszítva, befogadva című kiállítás részlete*

Be sem kell lépnünk az épületbe, máris világritkaságokba botlunk: a Tóth Árpád sétány mentén néhány igen érdekes ágyú állja utunkat. Az egyik karcsú, mívés darab, amelynek a végét elefántfej díszíti: a 16. századra datált fegyver keleten készült, akkoriban ugyanis Európában még nem ismerték az acél öntésének technikáját. Az egész világon mindössze két hasonló fegyverről tudunk. Szintén különlegességnek számít két itt álló, 17. századi kínai ágyú. Ezeket az 1900-as bokszerlázadás alkalmával a Tiencsin melletti csatából hozták el hadizsákmányként az osztrák-magyar csapatok.

Ha elhagyjuk az ágyúkat, és belépünk a múzeumba, a kiállítótérben több százezer tárgy segítségével ismerhetjük meg hazánk hadtörténetét: a tematikus gyűjteményekben az őskortól napjainkig találunk különféle fegyvereket, egyenruhákat, felszereléseket, lőszerket, műszereket, modelleket és maketteket, pecsé-

teket és zászlókat. Mindezek mellett könyvek és fotók, képzőművészeti alkotások, valamint rengeteg személyes tárgy segít megismerni a csaták, háborúk világát. Több mint 80 ezer magánlevelet, zsold- és katonakönyvet, kinevezési okiratot, menetlevelet, parancsot, behívó- és leszerelőjegyet őriznek itt. Továbbá sok más olyan dokumentumot, amely a katonaelet velejárója: a harcok szünetében kapkodva, ceruzával vagy tintaceruzával címszavakban papírra vetett háborús feljegyzéseket éppúgy, mint gondosan összeállított, fényképekkel, rajzokkal illusztrált naplókat, köztük jó néhány szívbe markoló iratot is, hősi halálról szóló vöröskeresztes értesítést vagy egy, a frontra induló és onnan soha meg nem térő önkéntes búcsúlevelét.

A Tóth Árpád sétány épület-együttetésében ráadásul nem csupán múzeum, de Hadtörténeti Intézet is működik levéltárral, könyv- és térképtárral. Az itt dolgozó szak-

emberek tudományos kutatásokat folytatnak, konferenciákat szerveznek, ellátják a katonai gyűjtemények, emlékhelyek, katonasírok felügyeletét, és együttműködnek hagyományörző és más társadalmi szervezetekkel rendezvények, ünnepségek szervezésében és megrendezésében.

KÜZDELMEK EGY MÚZEUMÉRT

Hosszú és nehéz út vezetett odáig, hogy ma ilyen sokféle feladatot láthatnak el a Magyar Hadtörténeti Intézet és Múzeum munkatársai. Már a kiegyezés környékén felmerült az igény, hogy a magyar hadi múlt emlékeit múzeumban mutassák be az érdeklődő közönségnek, tanulmányok, újságcikkek sürgették a megalapítást, időszaki tárlatokkal próbálták megalapozni az állandó gyűjteményt. Pilch Jenő, a neves katonai publicista

így foglalta össze a helyzetet 1908-ban: „Nemzeti, szépművészeti, közlekedésügyi, mezőgazdasági stb. múzeumaink mind gyönyörű alkotások, csupán hadimúzeumunk nincs! Igazán különös akkor, amikor nemzetünk kelet és nyugat közé ékelten ezer éven át hadakozott! Ezer év hadi dicsőségének egyetlen temploma sincs!”

A múzeum a megszületését végül egy magánszemélynek, a Hadtörténeti Levéltár és Múzeum későbbi első vezetőjének, Gabányi János alezredesnek köszönhetette. Ő volt az, aki 1918. november 20-án kiadott felhívásában felszólította a harcterről visszaérkező és a hátországi parancsnokságokat, illetve a magánszemélyeket is, hogy „a háború eseményeinek későbbi feldolgozására alkalmas valamennyi hivatalos és egyéb iratokat, naplókát, följegyzéseket, leveleket, fényképeket, úgyszintén a birtokukban lévő muzeális értékű tárgyakat megbízható megőrzés végett minél előbb átadni szíveskedjenek”. Arra is volt gondja, hogy felhívja a figyelmet az összegyűjtött anyag gondos leltározására, hiszen csupán így lesz egy egyszerű tárgyból valódi történeti dokumentum, személyes lenyomata az adott kornak.

LAKTANYÁBÓL KIÁLLÍTÓTÉR

Bár a múzeum helyszínéül a főváros több pontja is felmerült, végül a budai Várban található, 1847-ben, klasszicista stílusban épült Nándor-laktanyára esett a választás. Az épületet 1926-ban kezdték el átalakítani: a múzeum a Vármező felé néző nyugati szárnyat kapta meg, a kiállítóhelyiségeket a korábbi legénységi hálótermekből hozták létre. A gyűjtemények 1929 nyarán költözhettek be az épületbe, az állandó kiállítás megnyitására azonban a múzeumi anyag rendszerezése és a kiállítás

📌 **1945-ös fotó a Hadtörténeti Intézet és Múzeum második világháborúban megsérült épületéről**

📌 **Gabányi János alezredes, a múzeum első vezetője számos hadtörténeti műszerzője is volt**

konceptiójának kidolgozása miatt 1937. május 29-ig várni kellett.

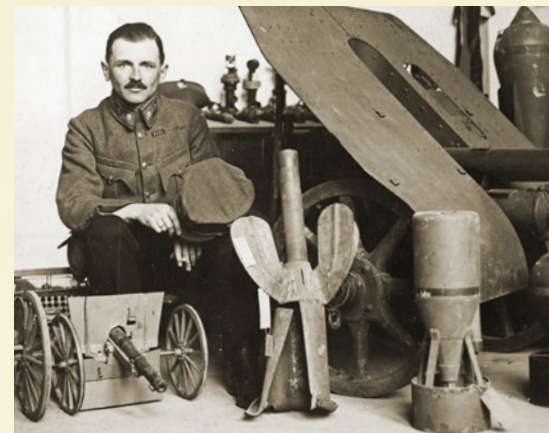
A békés tudományos munkára nem sok idő maradt, közbeszólt az újabb háború. Noha már 1944 elején megkezdtek a legértékesebb anyagok csomagolását és óvóhelyekre szállítását, novemberben pedig elindult a gyűjtemény átmenekítése a somlói kastélyba, annak nagy része a harcok, majd az azokat követő fosztogatások következtében megsemmisült. Odaveszett a nyilvántartások, irattárak jelentős része is, így a háború után a szakemberek azt sem tudták pontosan, mi hiányzik. A múzeum épületének egy része is összeomlott, az újjáépítés évekig tartott.

1945. április 24-én rendelte el a honvédelmi miniszter a hadilevéltár és múzeum újjáalakítását, az érdeklődés homlokterébe az intézmény azonban csak 1948-ban került, amikor a szabadságharc centenáriuma

Fortepan

📌 **Vitéz Aggházy Kamil 1928. szeptember 1-jén lett az intézmény igazgatója, az ő idejében nyílt meg a múzeum első állandó kiállítása**

alkalmából bemutatták 1848–49 relikviáit – igaz, egyelőre csupán a Nemzeti Múzeumban. A várbéli múzeum épülete csak 1949-re épült újjá annyira a háborús pusztításból, hogy megnyithassa kapuit a látogatók előtt.

BAJTÁRSÁK EMLÉKEZETE

Újabb tíz évnek kellett eltelnie, míg 1958-ban újra egyesülhetett a múzeum és a levéltár. Az időközben újjáépített Nándor-laktanyában folyamatosan csökkent a kiállítóter, mert egyre több hely kellett a gyűjteményi raktáraknak, illetve a növekvő szakemberegárdának. Egy 1961-es felmérés szerint ekkoriban a leltárkönyvekben közel 60 ezer tétel szerepelt.

Az 1948-as évhez hasonlóan az 1998-as 150. évforduló is a múzeumra irányította a közvélemény figyelmét: ekkor nyílt meg a szabadságharcra emlékező *Fényesebb a láncnál a kard* című nívódíjas kiállítás. A múzeum azóta is folyamatosan bővíti gyűjteményét és tevékenységi körét, miközben arra törekszik, hogy az évi százezernél is több látogató, kicsik és nagyok egyaránt át is élhessék, mit jelenthetett huszárnak, honvédeknek, a hazájáért küzdő katonának lenni az elmúlt évszázadokban Magyarországon. ✂

▶ EGY NAP A MAGYAR HONVÉDELEM EMLÉKÉRE

1992 óta május 21-e a magyar honvédelem napja annak emlékére, hogy 1849-ben ekkor került ismét magyar kézre Buda vára.

Az Osztrák–Magyar Monarchia idején nem létezett még önálló magyar haderő, először a tizenkét pont 5. pontja mondta ki a nemzetország megalakítását, amely a független magyar honvéd hadsereg magvát képezte. Ám a kb. 15 000 fős, önkéntes katonákból álló sereg nem volt elég erős és szakképzett az ország megvédésére, ezért az első felelős magyar kormány egyik fő feladata a hadsereg megszervezése volt.

A modern magyar hadsereg megalakulása 1848. május végére tehető, amikor Batthyány Lajos miniszterel-

📌 **Zala György 1893-ban felavart Honvédelemlékműve a Dísz téren, amelyet az 1848–49-es szabadságharc hőseinek tiszteletére emeltek**

nök utasítására felszereltek tíz reguláris gyalogzászlóaljat. Kossuth Lajos kérésére pedig 1848. július 11-én az Országgyűlés képviselői 200 ezer újoncot és 42 millió forint azonnali hatályú hadihitelt szavaztak meg – hivatalosan is létrehozva ezzel a nemzet reguláris véderejét, a Honvédséget.

A Várnegyed szinte minden korban a honvédelem egyik legfontosabb bástyája volt, így ma számos helyszín, épület, szobor emlékeztet a kiemelkedő fontosságú eseményekre, a tiszteletet érdemlő, sokszor névtelen hősökre. Ezek közül talán kevésbé ismert a Táncsics Mihály utca 9. alatti egykori József-kaszárnya, amelynek homlokzatán márványtábla emlékezik meg az itt raboskodó Kossuth Lajosról és Táncsics Mihályról.

1893-ban a budai hősök tiszteletére emelték a Dísz téren a Honvédelemlékművet is. A talapzat Schickedanz Albert építész munkája, a rajta látható, Zala György szobrász tervezte alakot ágyúérből öntötték ki: az ágyúcsőre lépő, harcban megsebesült honvéd a Vár védelméért küzdő névtelen hősöknek állít emléket. A tér másik szobra, amely egy öreg huszárt ábrázol, a huszárság előtt tiszteleg. Alig néhány lépésnyire, a Fehérvári rondellán találjuk Görgei Artúr lovas szobrát (amelynek újjászületéséről lapunk egy másik cikkében olvashatnak), mellette pedig Az erdélyi kettős huszárok hősi emlékműve emlékeztet a múlt bátor hazafiaira.

📌 **A magyar honvédelem napján országsszerte nemcsak a Vár visszavételéről tartanak megemlékezéseket, hanem olyan programokat is szerveznek, amelyek segítségével bemutatják az érdeklődőknek, hogyan és milyen eszközökkel örködtek egykor és ma országunk biztonsága felett a katonák**

A szobrok mellett a budai Várban több épület is a magyar honvédséghez vagy honvédelemhez kapcsolható. A Dísz téren állt például a Magyar Királyi Honvéd Főparancsnokság neoreneszánsz épülete, amely a második világháborúban megsérült, majd az alsó szint kivételével teljesen elbontották, és amely hamarosan régi fényében születik újjá a Nemzeti Hauszmann Program részeként. ✂

📌 **A Magyar Királyi Honvéd Főparancsnokság egykori épülete**

MEGÚJUL: NYITOTTABB, ZÖLDEBB LESZ A CITADELLA

Több évtizednyi elhanyagoltság után születik újjá Budapest egyik emblematikus, ám hányatott sorsú történelmi helyszíne, a Citadella: a zöld felület a másfélszeresére nő, az erődfalon belül pedig egy új közpark várja a látogatókat, tóval, kávézóval és egy 35 méter magas magyar zászlóval. Több helyen új átjárók nyílnak, így az erőd nyitottabb, szabadabb és természetközelibb lesz, az új kilátóteraszokról zavartalanul lehet majd élvezni az egyedülálló panorámát. Az ágyútoronyban a magyarság szabadságküzdelseit bemutató látványos kiállítás készül.

A hosszú évek óta elzárt és mára leromlott állapotú erőd felújítása egy sok évtizedes adósság törlesztése. A Gellért-hegy csúcsán, az ország egyik legszebb panorámájú pontján évtizedek óta a világörökségi helyszínhez méltatlan állapotok uralkodtak. A következő években azonban a Citadella és közvetlen környezete is teljes egészében megújul majd.

Az erőd megújítása a tervek szerint 2023-ig tart. A felújítás 2022-ig tartó első ütemében elkészül az erőd külső falainak rekonstrukciója és a

belső udvarának rendbetétele. A zöld felület a másfélszeresére, 20 000 négyzetméterre nő, az erődfalon belül egy új, több mint 6000 négyzetméteres, családi parkot találnak az oda látogatók, tóval és kávézóval, így minden adott lesz a kellemes kikapcsolódáshoz. Mindemellett új kilátóteraszok is gazdagítják majd az élményt: az északi bástyáról az Erzsébet hídra és a pesti oldalra, a keleti teraszról a Szabadság hídra, a déli bástyáról Kelenföldre, míg az ágyútorony épületének tetőteraszáról a

Margitszigetre, a Budavári Palotára és a Széna térre lehet rálátni.

A Citadellán több helyen új átjárók nyílnak majd, így szimbolikusan folytatódik a kiegészítés utáni népharag fűtötte, 1899-ben megkezdett bontás: ezáltal szabadabbá válik az erőd, és a Gellért-hegy két oldala között is egyszerűbb lesz az átjárás. A keleti oldalon látványos lépcsősor épül, amelyen a látogatók a Szabadság-szobor felől is könnyen megközelíthetik az erődöt. A fejlesztés során új lifteket is építenek, amelyek lehetővé teszik a jövőben az akadálymentes közlekedést.

A felújítás második ütemében az ágyútoronyban készül el a ma-

✂ **Sok évtizedes elhanyagoltság után a főváros fölé magasodó erőd és környezete izgalmas komplexumként születik újjá**

A CITADELLA ZÖLD FELÜLETE A MÁSFÉLSZERESÉRE NŐ, AZ ERŐDFALON BELÜL PEDIG EGY ÚJ, TÖBB MINT 6000 NÉGYZETMÉTERES, CSALÁDIAS PARKOT TALÁLNAK MAJD A LÁTOGATÓK, TÓVAL ÉS KÁVÉZÓVAL.

✂ **A megújult erődítmény parkjának közepén található majd Magyarország legmagasabb, 35 méteres országzászlóját**

gyarság szabadságküzdelseit bemutató látványos, vonzó és inspiráló állandó kiállítás. A több mint 1700 négyzetméteren megnyí-

ló, egyedülálló tárlat 2023-tól lesz majd látogatható.

Az építkezés előkészítése természetesen ezúttal is a terület állapot-

felmérésével és átfogó régészeti kutatásával kezdődött, ennek során számos izgalmas történelmi emléket hoztak felszínre a szakemberek. Előkerültek a föld alól római és török kori érmék, a 19. századi Csillagda alapjai és egy Európában is ritkaságnak számító első világháborús légvédelmi ágyútalp. A leletek biztonságba helyezése után kezdődhetek meg az egykori erőd építési munkálatai, melyek befejezéséig az erőd körüli sétány és a Szabadság-szobor előtti terasz nem látogatható. A hegy tetejére a Gellért tér felől kerülőúton lehet feljutni, az eligazodást az ösvények, hegyi utak elágazásánál kihelyezett tájékoztató táblák segítik. Az egyedülálló budapesti panorama az autóparkoló melletti, északi kilátópontról továbbra is mindenki számára élvezhető. ✂

A VÁRAT NEM LEHET NEM SZERETNI!

„Én nem szeretem a budai Várat, én szerelmes vagyok bele!” – vallja az ország egyik legismertebb és legkedveltebb televíziós személyisége, az örökké mosolygós és kíváncsi Rózsa György a Várnegyedhez fűződő viszonyáról. A Nemzeti Hauszmann Program Facebook-oldalán időről időre népszerű művészeket, közéleti szereplőket kérünk arra, meséljenek nekünk arról, hogyan kötődnek a Várhoz, milyen emlékeik vannak róla, és mit gondolnak annak megújulásáról.

Kapcsoltam, LEG...LEG...LEG..., Top-Show, Zsákbamacska, Magyar Elsők – ezek a népszerű műsorok egybeforrtak hazánk egyik legismertebb tévés személyiségének nevével, aki vetélkedők és szórakoztató műsorok, gyerekeknek szóló

és sportsorozatok, cirkuszi, zenei és ismeretterjesztő műsorok százait vezette fél évszázados pályafutása során. A többi között a Magyar Televízió Életműdíjával 2001-ben elismert műsorvezető, szerkesztő, producer sokoldalúságát bizonyítja, hogy

filmszínészként, filmek és könyvek írójaként is dolgozott. Nem lankadó kíváncsiságával, mosolyával nemzedékek szívébe lopta be magát, immár több évtizede megkerülhetetlen a neve, ha a hazai televíziózásról beszélünk.

📍 **Rózsa György a népszerű Legyen szerencsénk című vetélkedő-műsor felvételén a Magyar Televízió stúdiójában, 1985-ben**

A Várhoz fűződő viszonyára irányuló kérdésünkre a tőle megszokott lelkesedéssel vallotta be, mennyire szereti a Várnegyedet: „Persze nemcsak a budai Vár érdekel, hanem minden vár a világon, de a budait tartom talán az egyik legszebbnek. Azt is megmondom, miért: hihetetlenül gyönyörű, hogy egy nagy folyó mellett fekszik, egy dombon, nagyon nagy területen, rengeteg izgalmas építménnyel – ez fantasztikus!”

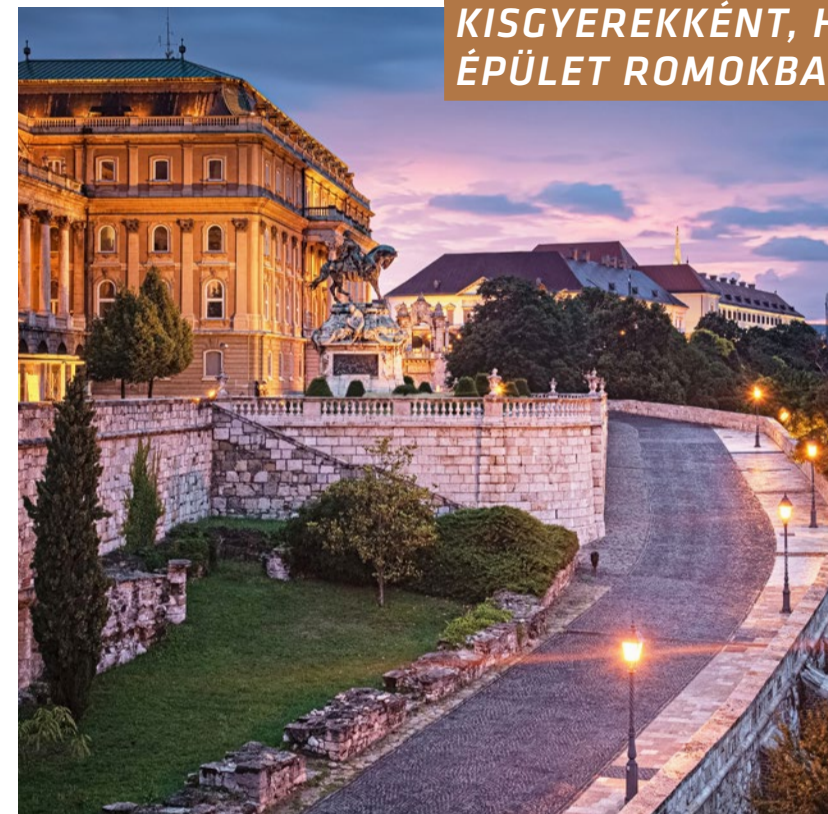
Arról is mesélt, mit gondol a Nemzeti Hauszmann Programról, arról, hogy hamarosan ismét régi fényében ragyoghat a Budavári Palotanegyed: „Nagyon örülök annak, hogy a Várat gyönyörűen rendbe hozzák, felújítják. Mérheteretlenül szomorú voltam kisgyerekként, hogy rengeteg épület romokban állt itt. És most olyan

jó látni, hogy felépült a Lovarda és a Főrség, és láttam látványos, nagy plakátokon, hogy visszaépítik József főherceg palotáját. Remélem, hogy újabb ékszerdoboz lesz! Annak pedig külön örülök, hogy körös-körül

parkosítanak, hogy teljesen rendbe hozzák ezt az egész, azelőtt elég romos, szakadt állapotban lévő csodát. Mert ez tényleg csoda!”
S bár a művészetek, a történelem, a kultúra nagy rajongójaként

**ÖRÜLÖK, HOGY A VÁRAT GYÖNYÖRŰEN RENDBE HOZZÁK, FELÚJÍTJÁK. MÉRHE-
TETLENŰL SZOMORÚ VOLTAM KISGYEREK-
KÉNT, HOGY RENGETEG ÉPÜLET ROMOKBAN ÁLLT ITT.**

nincs mit csodálkozni azon, hogy Rózsa György szereti a Várat annak értékeiért, ennél többről van szó, hiszen személyes emlékei, élményei is kötik ehhez a különleges helyhez: „Amikor a kislányunk még kicsi volt, mindig itt sétáltunk vele a Bástya sétányon. Szerintem a világ egyik legszebb jelensége: ahogy elkezdnek virágozni ezek a nem is tudom, talán japán cseresznyefák, az elképesztően gyönyörű, rózsaszín és más színekben pompáznak. Ezt nem lehet nem szeretni! Én magam nagyon sokat járok föl esténként is, és mondhatom, olyankor még romantikusabb, sejtelmesebb, még szebb. Mindenkit arra biztatom, hogy feltétlenül jöjjön föl egyszer este is, és nézze meg a budai Várat. Csodálatos látvány!” ✂

VÍSSZATÉRTEK A HUSZÁROK A BUDAI VÁRBA

Hol másutt lennének igazán otthon a huszárok, ha nem épp államiságunk egyik hagyományos középpontjában, Budaváron? Bár időről időre az elmúlt években is találkozhattunk itt velük, mostantól rendszeresen, tavasztól őszig láthatjuk őket a Budavári Palotanegyedben. Aki szeretne, fotót is készíthet velük.

A LOVAKRA IS ODAFIGYELNEK A HUSZÁROK. PIHENŐHELYET ALAKÍTOTTAK KI, AHOL VAN ÁRNYÉK, TOVÁBBÁ ITATÁSI ÉS ABRAKOLÁSI LEHETŐSÉG.

A huszárok látványa nekünk, magyaroknak szívmelentető érzés, és jogosan tölt el büszkeséggel bennünket az is, hogy hagyományaik máig elevenen élnek. Noha manapság a világ 11 országában léteznek ilyen jellegű hivatalos és nem hivatalos katonai vagy rendészeti hadtestek, a könnyűlovasságnak ez a fajtája magyar eredetű, sőt mi több: ma már hungarikum is.

Huszárjaink számtalan irodalmi és képzőművészeti alkotást, zeneművet ihlettek, ott vitézkedtek szabadságharcainkban, háborúinkban, de a békés hétköznapiok küzdelmeiben is. Hazaszeretettelükkel, erényeikkel, viselkedési és öltözködési kultúrájukkal mindig is lenyűgözték a legkülönbözőbb korokat és embereket.

Korunk huszárai között sokan, így Bottyán István, a Főőrségben nyílt Royal Guard Café vezetője is, munka mellett, kedvtelésből őrzik ezt a szép hagyományt. Mint mondja, ez a kultúra nagyon sokat adhat a Várban élőknek és az ide látogatóknak egyaránt: „Ez egy komplex értékrend, amely a haza és mások iránt viselt felelősségről, a türelemről, a kitartásról, az együttműködésről és általában az értékek tiszteltéről szól. Egy jobb világ lehetőségét mutatja fel, ahol időt szánunk az ered-

ményekre, munkát fektetünk céljaink elérésébe, tartós értékekben gondolkodunk, nem cserélgetjük le azonnal a számunkra kedves és fontos dolgokat, és tudatában vagyunk annak, hogy személyesen is felelősségünk van környezetünk és jövőnk alakításában” – meséli személyes indításáról.

A budai Várban a 90 tagszervezet tömörítő Magyar Huszár és Katonai Hagományőrző Szövetség mellett a Készenléti Rendőrség Nemzeti Lovas Díszegysége és a Magyar Honvédség 32. Nemzeti Honvéd Díszegysége képviselteti magát a huszárhagyományok elevenen tartásában.

A három lovasszervezet és a Várkapitányság múzeumpedagógiai és történész munkatársainak szerencsés találkozása is kellett ahhoz, hogy ennyire testközelből ismerhes-

sék meg a Várba látogatók a huszárokat. A szakemberek és a hagyományőrök egyetértettek abban, hogy a történelmi könnyűlovasság fontos része az élményeken alapuló ismeretterjesztésnek, és segít a Budavári Palotanegyed történelmi hangulatának felidézésében.

„A Nemzeti Lovas Díszegység többféle feladatot is ellát a budai Várban. Parancsnokként az első megbízatásom például az volt, hogy lóháton és huszáregyenruhában közreműködjek egy külföldi elnök protokolláris fogadásánál. Nincs hűsz ország a világon, ahol az állami protokollban szerepet kap a lovas alakulat, így nagy látványosságnak számítunk az állami vezetők számára. Szerencsére gyakran van alkalmam arra is, hogy én magam is járőrözök a Várba látogató emberek között, beszélgetek a turistákkal, mesélek nekik a lovakról, a méltán híres magyar lovas hagyományokról, és arra bátorítok kicsiket és nagyokat, hogy érintsék meg ezeket a különleges állatokat.

👉 **A világon egyedülálló módon a várbéli huszárok fegyelmezett és barátságos lovait szabadon megsímogathatják a turisták**

ÚJRANYITOTT A BUDAVÁRI PALOTANEGYED IS

A járványügyi korlátozások enyhítésével párhuzamosan a budai Várban is újraindult a kulturális élet. A már jól ismert programok mellett új látványokkal is találkozhatnak az érdeklődők: ingyenesen megtekinthető, a Budavári Palotanegyed újjászületését bemutató kiállítás nyílt A Hauszmann-sztori címmel, a Budai Várséták kínálata pedig egy föld alatti, látványos élménysétával gazdagodott. A programok az érvényes járványügyi szabályozásoknak megfelelően látogathatók.

„A kényeszerű leállás alatt az újraindítás reményében előkészítettünk több újdonságot is – mondta el lapunknak Sikota Krisztina, a Várkapitányság turisztikai és kulturális vezérigazgató-helyettese. – Nagyon örülünk, hogy két teljesen új programmal várhatjuk vissza a látogatókat. Bízunk benne, hogy a megszokott kulturális pezsgés fokozatosan visszatérhet a budai Várba, hisz szűk, hogy erre már mindannyiunknak nagy szüksége van lelkileg.”

A Budavári Palotanegyed századfordulós és mai, nagyívű fejlesztéseit mutatja be az ingyenesen látogatható, *A Hauszmann-sztori* című kiállítás, a palota „A” épületében. A látogatók multimédiás technológia segítségével, a régmúlt felelevenítésével ismerhetik meg a városrész fénykorát, amikor a dualizmus időszakában

✿ **A Hájim öröksége séta során megelevenednek előttünk a zsidóság hétköznapi, vallási rituáléi**

Hauszmann Alajos építés újraálmolta a Királyi Palotát és környezetét. Emellett feltárulnak a világháborús pusztítások és az azt követő időszak tudatos rombolásai. A tárlat a budai Vár mostani újjászületését, a Nemzeti Hauszmann Program keretében történő fejlesztéseket is bemutatja.

Újraindultak a Budai Várséták népszerű vezetett sétái is, ezeken a résztvevők megismerhetik a Vár történetét és titkait. Igazi különlegesség a *Hájim öröksége* című új élményséta, amely a Várhegy zezugos pincerendszerébe kalauzolja a látogatókat, képeken, hangokon és illatokon keresztül idézi meg a középkorban virágzó zsidó negyed életét. A séta során megtekinthető Magyarország legrégebbi fennmaradt zsidó rituális fürdője is. A *Hájim öröksége* sétáról és *A Hauszmann-sztori* című kiállításról következő lapszámunkban részletesen is beszámolunk majd olvasóinknak.

Május első hetében újraindított a Várkert Bazárban az *Új világ született* című történelmi kiállítás is, amely arra tesz átfogó kísérletet, hogy új szempontok alapján, élményszerű hitelességgel mutassa be az első világháborút és a nyomában felfordult társadalmakat, két pusztító diktatúra térnyerését a 20. századi Európában.

A programokat, kiállításokat és vezetett sétákat a hatályos rendelet alapján védettségi és személyi igazolvány együttes bemutatásával lá-

✿ **A Budavári Palota „A” épületében megnyitott A Hauszmann-sztori című kiállítás a Palotanegyed történetét mutatja be**

togathatják a 18 év feletti. A 18 év alatti hozzátartozók mentesülnek a védettségi igazolás alól. A programokon az érvényes járványügyi szabályok betartása kötelező. ✿

✿ **A turisták számára különleges élményt jelent a huszárokkal való találkozás. Madarász Róbert lovassági tisztet is gyakran láthatják a Várban, aki jobb oldali képünkön éppen Vándor nevű nőniusz ménje hátán teljesít szolgálatot**

Sokan – legyenek gyerekek vagy felnőttek, magyarok vagy külföldiek – a mi lovainkat simogatták életükben először. Megtiszteltetés, hogy mi segíthetünk számukra kapcsolatot teremteni ezekkel a csodás lényekkel!”

A fotók a koronavírus-járvány miatti korlátozások előtti időszakban készültek.

„Öröm nap mint nap ebben a különleges környezetben találkozni az ide látogató emberekkel, és elmesélni nekik, miért is lovas nemzet a magyar.”

– meséli lapunknak Madarász Róbert, az egység parancsnoka.

A Díszegység lovai péntektől vasárnapig, napi hat órát vannak szolgálatban: ez az az időintervallum, amely még kényelmes az állatok számára, akár napi rendszerességgel is. Lovaik között négy magyar fajta képviselti magát, huszáraik kifejezetten katonai célokra tenyésztett nőniuszok, magyar sportlovak, magyar félvérek és gidránok hátán járják a budai Várat. A lovak magasan képzettek (képesítési követelményüket jogszabály is rögzíti), ugyanakkor empatikusak, jóindulatúak, érdeklődnek az emberek iránt. Képzésük mellett rengeteg energiát fordítanak a nevelésükre: fontos, hogy legyenek fegyelmezettek, de egyúttal maradjanak játékosak is.

Nem csupán látványosságot szeretnének jelenteni a turistáknak, de lehetőséget biztosítanak számukra arra is, hogy közelebb kerüljenek az állatokhoz. Míg más lovas katonai hagyományokkal bíró országokban nem lehet megérinteni a lovakat vagy beszédbe elegyedni a lovasokkal, a számos idegen nyelvet beszélő várbéli huszárok minden turistát arra buzdítanak, teremtsenek kapcsolatot a lóval, és örömmel válaszolnak a kérdésekre. „Huszárként a várat járni csodás élmény, ugyanakkor hatalmas megtiszteltetés. Öröm nap mint nap ebben a kulturálisan és történelmileg is különleges környezetben találkozni az ide látogató emberekkel, beszédbe elegyedni velük a magyar lovas hagyomá-

nyokról, és elmesélni nekik, miért is lovas nemzet a magyar” – mondja Madarász Róbert a feladat szépségeiről.

A huszárok megjelenése jól illeszkedik a közelmúltban elkészült Főőrség épületének kettős, részben a katonai hagyományokat bemutató, részben pedig gasztronómiai funkciójához, valamint az idén megnyíló Lovarda világához is.

Annak érdekében, hogy a huszárok mind gyakrabban és a lovak számára is komfortos módon lehessenek jelen a Várban, 2021 tavaszán ideiglenes lóállás is létesült a déli rondellánál, árnyékkal, vízvételi, abrakolási és takarítási lehetőséggel, ahová már az ország minden tájáról érkehetnek a bajtársak és lovaik, a legnagyobb hőségben is lesz helyük és alkalmuk a pihenésre.

Hogy segítsék minél többekkel megismertetni a huszárságot, ismeretterjesztő kiadványok készülnek a Várkapitányság gondozásában, amelyek a Palotanegyed információs pontjain, illetve maguknál a huszároknál is ingyenesen elérhetők. ✿

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől. Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

JÓ ÜTEMBEN HALADUNK A SZENT ISTVÁN-TEREM REKONSTRUKCIÓJÁVAL

A Budavári Palota déli összekötő szárnyának rekonstrukciója során helyreállítjuk a palota eredeti, Hauszmann Alajos által megálmodott sziluettjét, illetve az egykor itt található Szent István-termet is. Az elmúlt hetekben már megkezdtek a helyiség egyik fő látványosságának számító Zsolnay kandalló beépítését a terembe. A munkák során a Kemál Atatürk sétány egy részét várhatóan 2021. augusztus végéig le kell zárunk, de ez idő alatt a sétány mellett ideiglenes utat biztosítunk az erre közlekedők számára, amelynek területét a lezárást követően rehabilitálni fogjuk.

MEGÚJÍTJUK A VÁRFALAKAT

A várfalak fejlesztésének célja, hogy megszűnjenek a balesetveszélyes szakaszok, és a látogatók eddig be-

nem járható területekre is eljuthassanak. A falak átfogó rekonstrukciója hosszú évtizedek óta várta magára. A felújítás első ütemében megkezdtek a munkálatokat a déli kertek területén, a Habsburg-kapunál, illetve az Ellyps sétány déli részén, a Lánchíd utca környezetében. Jelenleg a Szarvas tér felől nem lehet feljutni a Várba a palotakerteken keresztül. Kérjük, a Palota út irányából használják az Országos Széchényi Könyvtár épületében található liftet és a Karakas pasa tornyánál lévő lépcsőt és lifteket, a Duna felőli oldalon pedig a Várkert Bazáron keresztül közlekedjenek.

FOLYTATJUK A TÖRTÉNELMI KERTEK, PARKOK ÉS SÉTÁNYOK KARBANTARTÁSÁT

A Budavári Palotanegyedben és környékén található kerteket és sétányokat azok végleges kialakítása előtt is karbantartjuk, illetve balesetmentesítjük. Ennek során ápoljuk a zöld felü-

leteket, új növényeket telepítünk, és megújítjuk a területen található gyalogosútvonalakat. Jelenleg ilyen munkákat végzünk az Ellyps sétány északi és déli részén egyaránt.

IDEIGLENES PANORÁMA-JÁRDÁT ÉPÍTETTÜNK A SZENT GYÖRGY TÉR ÉS A SAVOYAI TERASZ KÖZÖTT

A különleges panorámát kínáló új útra azért van szükség, mert a Habsburg-kapun most nem lehet átsétálni, hiszen dolgozunk a kapu, a díszkerítés és a hozzájuk tartozó lépcső felújításán. Teljes körű restaurálása után hamarosan eredeti helyére állítjuk vissza a Budavári Palotanegyed népszerű díszkútját, a Halászó gyerekek kútját, és a környezetét szolgáló teraszt is megújítjuk. Nem messze onnan, a Savoyai teraszon restauráljuk a Budavári Palotanegyed ikonikus turulszobrát is.

ÚJJÁSZÜLETIK A FEHÉRVÁRI RONDELLA, MEGSZÉPÜL A GÖRGEI-SZOBOR

A várfalak felújítása mellett megkezdtek a Tóth Árpád sétány végén található Fehérvári rondella felújítását is, ami szintén régóta váratott már magára. A szakértői vizsgálatok szerint napjainkra a Fehérvári rondella szerkezete menthetetlené vált, a falai nem javíthatók, így a felújításhoz a rondellát először teljes egészében el kell bontanunk, majd újjá kell építenünk.

A rekonstrukciót gondos előkészítő munka, régészeti próbakutatások és geofizikai vizsgálatok előzték meg. A visszabontás régészeti megfigyelés mellett zajlik majd, feltárjuk a rondellát is, de az erődítmény műemléki és régészeti korú szövetei nem fognak sérülni. A munkák során a jelenlegi bástya kőanyagát használjuk fel, az építmény mellvédje azonban némileg alacsonyabban lesz a mostaninál, hogy jobban illeszkedjen a várfalak magasságához.

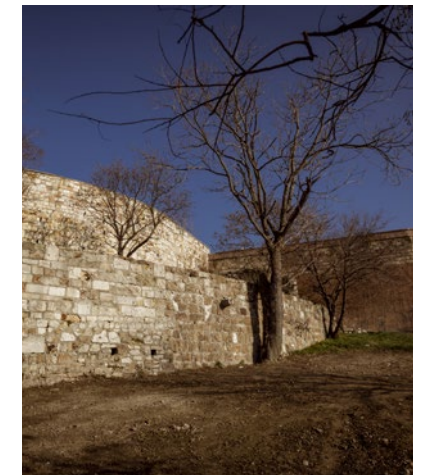
A Várat övező falak felújításán túl a Nemzeti Hauszmann Program fő céljai között az is szerepel, hogy a budai Várban élők és az ide látogatók a várfalak mentén körbejárhassák a teljes Budavári Palotanegyedet. A Fehérvári rondella és a József

Górgéi Artúr szobra 1998 óta áll a Fehérvári rondellán. Marton László alkotása íj. Vastagh György második világháborúban ledöntött, később a Sztálin-emlékműbe beolvasztott Górgéi-szobra alapján született. Az eredeti mű még a Hadtörténelmi Múzeum mellett, az Esztergomi rondellán állt

főhercegi palota rekonstrukcióját követően a látogatók a nyugati várfal eddig elzárt szakaszán sétálhatnak végig, egészen a Csikós udvarig.

A munkálatok során kiemelten odafigyelünk arra, hogy a lehető legkisebb mértékben zavarjuk a Várban élők nyugalmát. A Tóth Árpád sétányhoz kapcsolódó átjárót és a rondellát a felújítás ideje alatt nem lehet majd

megközelíteni, a rondella környezetében és a Palota úton pedig táblákon jelezzük a gyalogosok számára az ideiglenesen lezárt útvonalakat.

A rondella felújítása mellett a kerület vezetésével abban is megállapodtunk, hogy teljeskörűen restauráljuk az önkormányzat tulajdonában lévő, Górgéi Artúr ábrázoló lovas szobrot és annak talpatzatát. A megszületett szobrot a Fehérvári rondella elkészülte után visszaállítjuk eredeti helyére. ❁

ALAGÚT A FŐVÁROS SZÍVÉBEN

Már a 19. század elején megfogalmazódott az az igény, hogy állandó híd kösse össze a Dunán Pestet és Budát. Két helyszínről tanácskoztak komolyabban is: az egyik esetben a híd a mai Március 15. teret kötötte volna össze a Tabánnal, a másik verzió szerint pedig a mai Széchenyi István tér és a Várhegy között ívelt volna át a folyó felett. A döntés végül a várhegyi változatra esett, ami azonban újabb problémát vetett fel: a leendő híd megközelítése a Tabán és a Krisztinaváros felől elég kényelmetlen lett volna, hiszen így az embereknek előbb a Váron kellett keresztülhaladni, hogy használhassák a hidat.

1842-ben gróf Széchenyi István javasolta megoldásként a Várhegy keresztülfúrását, hogy ezáltal könnyebbé váljon a majdani Lánchíd megközelítése a budaiak számára. Az alagút terve el is készült, ám az 1848–49-es események megakasztották a folyamatot.

1852-ben Ürményi József volt alnádor állt az alagút ügye mellé – társulatot hozott létre annak megépítésére, és addig ostromolta az udvart beadványokkal, míg megkapták az engedélyt a kivitelezésre. Sőt, Ferenc József 800 mázsa lőport is adott az építkezéshez azzal a feltétellel, hogy a hadsereg szabad átjárást kap majd az alagúton.

Noha kevesen bíztak abban, hogy valóban sikerül a vállalkozás, az alagút elkészült. 1856 tavaszán már használhatták a gyalogosok, 1857. április 30-án pedig a kocsiforgalom is birtokba vehette. Az áthaladóknak díjat kellett fizetniük: a gyalogosoknak egy krajcárt, az egylovas kocsival érkezőknek három, a kétlovas kocsik tulajdonosainak pedig hat krajcárt.

Budapest egyik szimbólumát egy, a nevében rokonságot hordozó békebeli süteménnyel, a gesztenyés alagúttal idézzük meg olvasóink számára. ✿

GESZTENYÉS ALAGÚT

Hozzávalók a piskótához:

- ✿ 4 db tojás
- ✿ 4 ek. cukor
- ✿ 3 ek. liszt
- ✿ 1 ek. cukrozatlan kakaópor
- ✿ 1 csipet só
- ✿ 1 késhegynyi sütőpor

Hozzávalók a krémhez:

- ✿ 35 dkg gesztenyemassza
- ✿ 3 ek. porcukor
- ✿ 4 csomag vaníliás cukor
- ✿ 5 dl habtejszín
- ✿ 40 ml rum
- ✿ 2 dkg zselatin

Elkészítés:

A piskótához keverjük habosra a tojások sárgáját a cukor egyharmadával. A lisztet szitáljuk át, majd keverjük hozzá a sütőport és a kakaóport. Óvatosan forgassuk össze a két habot, majd kanalanként dolgozzuk hozzá a lisztet. Sütőpapírral bélelt tepsiben süssük a tésztát 180 fokon, kb. 10-15 percig, majd egy konyharuhára borítva hagyjuk teljesen kihűlni.

20 dkg gesztenyemasszát keverjük ki a porcukorral, 2 csomag vaníliás cukorral és a rummal. A maradék masszából sütőpapíron formázzunk özgerinc hosszúságú hengert. A tejszínt verjük kemény habbá a maradék 2 csomag vaníliás cukorral, majd óvatosan forgassuk a gesztenyés masszához. Melegítsük olvadásig az előzőleg 1 dl hideg vízbe áztatott zselatint, majd hagyjuk kicsit hűlni, és dolgozzuk ezt is a krémhez.

Béleljünk ki folpackkal egy özgerincformát. A kihűlt piskótából vágunk akkora méretet, amivel a formát ki tudjuk bélelni, és egy széles csíkot, amivel majd befedjük. Töltsük meg a krém felével a tésztával bélelt özgerincet, a közepére helyezzük rá a gesztenyehengert, majd takarjuk be a maradék krémmel, a tetejére pedig borítsuk rá a piskótacsíkot. Hajtsuk rá a folpackot, és tegyük be a hűtőbe.

Amikor már jól lehült, kenjük körbe olvasztott csokoládéval, és tegyük vissza még pár órára a hidegre.

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra csábítjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése tehát: melyik híres, várbéli épület részlete látható a fotón?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét június 8-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény.

A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetéseire.

	✿	NÉMET TARTOMÁNY	ANGYAL RANGJA	LADIK VÉGE!!	INDULATSZÓ	HABZÓ ITAL	✿
	1						Z
	HEVES MELLETT VAN				PÁROS GÖMB! BÓCS CENTRUMA!		
	SZLOVÁK AUTÓJEL JULIUS VÉGE!!			SZEMÉLYÉRE DARAB, RÖVIDEN			
✿	KÖNYV SZERZŐJE	ÁTMÉRŐ JELE	JAVASCRIPT, RÖVIDEN SVÉD VÁLTÓPÉNZ		RÓMAI 600 ... APÓ (TÁBORNOK)		SIEMENS, RÖVIDEN KÉST ÉLEZ
SZENIOR						FORINT, RÖVIDEN A KERÜLET JELE	
A SUGÁR JELE		RYDBERG-ÁLLANDÓ MÉTER, RÖVIDEN		TILTÓSZÓ MENETSZÁM JELE		KULCS LONDONBAN DÉL	
NOMEN EST...					DOKTOR, ANGOLUL		DUPLÁN ZOLA-REGÉNY

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajekoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

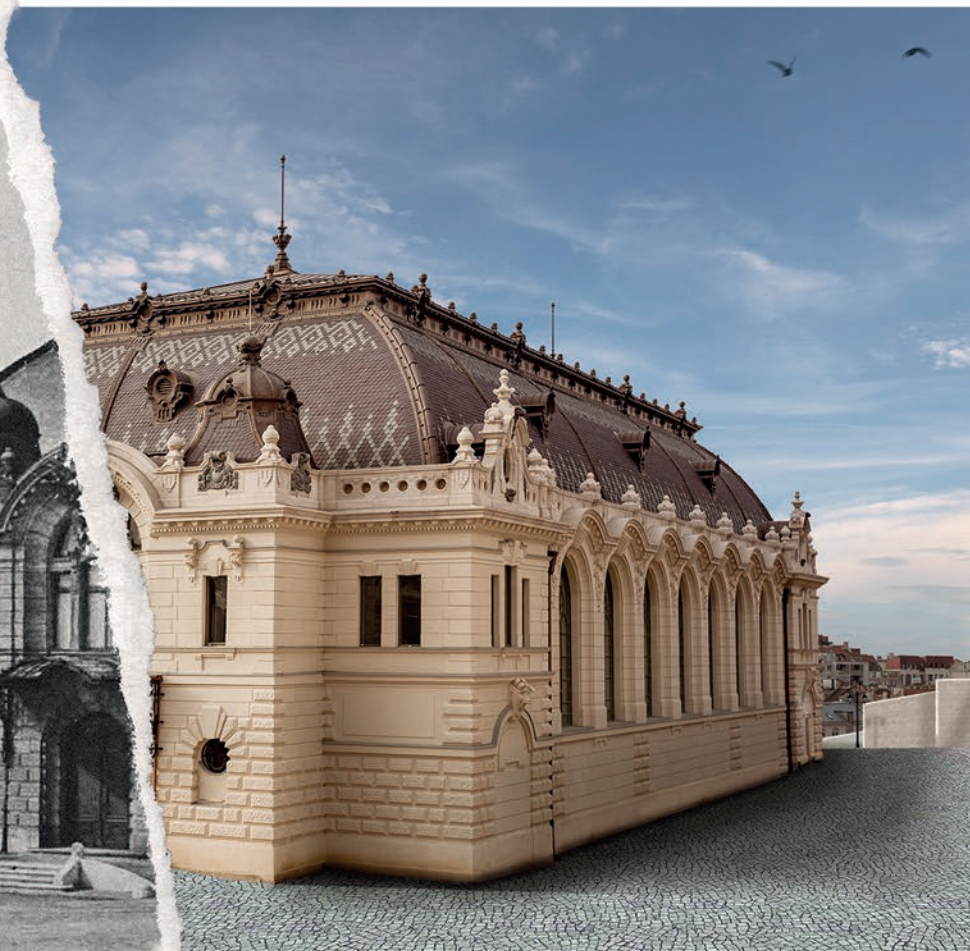
A Hauszmann-sztori

— folytatódik —

a Budavári Palotanegyed újjászületése

Lovarda, 1912

Lovarda, 2021

**INGYENES
KIÁLLÍTÁS**
A BUDAVÁRI
PALOTÁBAN

Nyitvatartás
kedd–vasárnap 10.00–18.00

www.nemzetihauszmannprogram.hu

Hauszmann Alajos
1847–1926

NP
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM